

Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004

Sammenskrevet og redigeret af TIMME NYEGAARD og MICHAEL BORCH GRELL

Rapport nr 7 fra DOFs
Arbejdsgruppe for Truede
og Sjældne Ynglefugle
(DATSY)

(With a summary in English: Rare and threatened breeding birds in Denmark, 2004)

Indledning

Hermed foreligger den syvende rapport fra Dansk Ornitologisk Forenings Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY). I 2004 overvågede de 38 artskoordinatore i arbejdsgruppen sammenlagt 41 forskellige truede og sjældne danske ynglefugle. Det landsdækkende projekt påbegyndtes i 1998 med det formål at opnå den bedst mulige indsamling af yngledata om en række rødlistede fugle. Fra og med 2004 er projektet videreført i en ny form, således at det er EF-fuglebeskyttelsesdirektivets liste 1, der nu danner udgangspunkt for udvalget af arter, der overvåges i projektet. I 2004 blev Splitterne af denne grund optaget som ny art i projektet, mens en række andre ynglefugle nu er udgået. Projektets nye udformning og indhold omtales nærmere nedenfor. Projektets baggrund og metoder er beskrevet i arbejdsgruppens tidligere rapporter, herunder en midtvejsrapport dækkende 1998-2003 (Grell et al. 2004).

Alle artskoordinatore takkes varmt for et godt samarbejde omkring dataindsamlingen; alle er nævnt i Tabel 1. Ligeledes takkes alle observatører, der har leveret registreringer af ynglefugle til projektet. Endelig skal der rettes en stor tak til Aage V. Jensens Fonde for den økonomiske støtte til projektet, som har muliggjort DOFs indsamling af data om de sjældne og truede ynglefugle samt udgivelsen af nærværende rapport.

Projektets fase 2, 2004-08

Eftersom overvågningen af Danmarks truede og sjældne ynglefugle fra og med 2004 er gået ind i en ny fase, beskrives her hovedindholdet af det reviderede projekt.

Ændringerne indebærer en reduktion i antallet af overvågede arter, idet prioriteringen fremover skal ligge på de fuglearter, som er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivet. I arbejdet vil indgå udarbejdelse af monitoringsplaner, oprettelse af arts-hjemmesider, indrapportering via DOF-basen, samt nedsættelse af en ny faglig referencegruppe. I projektets første fase var udgivelse af forvaltningsplaner for de mest truede arter en vigtig målsætning. I fase 2 prioriteres opfølgning på de allerede publicerede forvaltningsplaner højere end udarbejdelsen af nye.

Projektets formål er

- At indsamle kvalificerede data om de truede og sjældne ynglefugle, der muliggør en årlig eller næsten årlig statusopgørelse.
- At øge offentlighedens opmærksomhed om vort fælles ansvar for at sikre dansk natur af tilstrækkelig kvalitet som levested for sjældne fuglearter.
- At udgive en årlig, illustreret rapport om resultaterne af dataindsamlingen.
- At aktivere de fagligt interesserede amatørornitologer i et vigtigt landsdækkende projekt.

Det er DOFs hensigt, at projektet efter 10 år afsluttes som et projekt, der er baseret på fondsstøtte. Målet er, at staten overtager de forpligtelser til overvågning, der udløses af EUs fuglebeskyttelses- og habitatdirektiver. I det perspektiv er der sket en vis tilpasning til myndighedernes prioriteringer.

Ændringer i artslisten

I projektets fase 1 overvågede DATSY et stigende antal ynglefugle, så det i 2003 nåede op på 58. DOF kan imidlertid ikke overvåge alle landets fåtallige ynglefugle lige effektivt. Det betød, at indsatsen blev spredt, og at fokus ikke var på de mest truede arter og ej heller på fugle, der kan fremmes ved naturforvaltning. Arter som Turteldue, Rødtoppet Fuglekonge, Fyrremejse og Gulirisk er ressourcekrævende at overvåge, og DATSYs overvågning tilvejebragte ikke afgørende ny viden. Derfor er 18 af de tidligere overvågede arter nu udgået af projektet. Fokus i projektets fase 2 er på de ynglefugle, der er truede i Europa, som har en forhistorie som udbredte danske ynglefugle, og hvis yngle muligheder her i landet vurderes at kunne fremmes gennem en vidensbaseret naturforvaltning. Herudover opretholdes overvågningen af enkelte fuglearter, som er under indvandring. Den eneste nye fugleart, der er optaget i det reviderede DATSY-projekt, er Splitternen.

Selv med en reduceret artsliste kan DATSY heller ikke i fase 2 lave årlige bestandsopgørelser for alle arterne. Det vil derfor være nødvendigt at udpege temaarter, hvis bestande optælles en eller flere gange i projektperioden, mens andre arter vil blive optalt stikprøvevis. Meget sjældne ynglefugle, med små og overskuelige bestande, vil fortsat blive optalt årligt.

En række "direktiv-arter" er så spredt forekommende, at DATSYs overvågningsmetode ikke er velegnet til at give et dækkende billede af forekomsten. Det er grunden til, at Rørdrum, Hvepsevåge, Rørhøg, Klyde, Almindelig Ryle, Brushane, Havterne, Fjordterne, Dværgerterne, Natravn, Isfugl, Sortspætte, Hedelærke og Rødrygget Tornskade ikke indgår i projektets fase 2. Disse ynglefugle vil i stedet for blive optalt på de udpegede fuglelokaliteter under DOFs caretaker-projekt (påbegyndt i 2003). Disse arter er i øvrigt omfattet af den statslige naturovervågning i NOVANA-programmet.

Moniteringsplaner

Et nyt element i projektets fase 2 er, at der skal udarbejdes arts-specifikke moniteringsplaner. Moniteringsplanerne skal an vise, hvordan de pågældende arter skal optælles. De skal sikre, at både regi-

streringen af ynglefuglene i felten og den senere afrapportering bliver gjort ensartet og systematisk. Formålet er også at indsamle og nyttiggøre den viden, som artskoordinatorene har oparbejdet gennem de seneste 6 år, hvilket bl.a. efterspørges i caretaker-projektet, hvor observatørerne skal optælle en række 'DATSY-arter'.

Arbejdet med moniteringsplanerne blev påbegyndt i 2004. Det er planen at afprøve de første moniteringsplaner i praksis i løbet af 2005. Når modellen fungerer, vil resten af moniteringsplanerne efterhånden blive færdiggjort.

Afrapportering gennem Dofbasen

Det er en generel målsætning i DOFs fugleovervågning, at alle optællingsdata indsamles og lagres elektronisk i Dofbasen (www.dofbasen.dk), der er foreningens internetbaserede fugledatabase. Det vil optimere databehandlingen og nyttiggørelsen af DOFs overvågningsdata i fuglebeskyttelsesarbejdet. Derfor skal optællere og arts koordinatører fremover afrapportere via Dofbasen. Indtastningen skal så vidt muligt foretages af observatøren selv, og ellers af artskoordinatoren. Ved registrering af følsomme ynglefund kan observationen afmærkes som 'hemmelig', hvorefter observationen vha. en særlig adgangskode kun vil være tilgængelig for artskoordinatoren og den centrale koordinator i Fuglenes Hus. Der er i løbet af 2004 gennemført en række tekniske tilpasninger af Dofbasen, der forbedrer den som et sikkert indrapporteringsmedie for DATSYs arts koordinatører og observatører.

En styrket vidensformidling

I projektets fase 2 etableres en ny IT-baseret formidling, hvor artskoordinatorene bestyrer hjemmesider om deres ansvars-arter. Disse DATSY-hjemmesider indgår i den elektroniske vidensbase 'Danmarks fugle' på DOFs hjemmeside (www.dof.dk). På denne måde bliver artskoordinatorens viden formidlet til dem, der leverer observationer til projektet, samt til de fagfolk og andre naturinteresserede danskere, der opsøger DOFs hjemmeside.

Hjemmesiderne (<http://www.dofbasen.dk/DATSY/>) dækker i skrivende stund 36 af de 41 intensivt dækkede arter i projektet. Her kan man også læse de artikler, der har været skrevet om arterne i DOFs medlemsblade, og desuden er der links til de generelle beskrivelser af fuglene i DOFs elektroniske opslagsværk 'Danmarks fugle'.

Faglige årsmøder

DATSY-arbejdsgruppen har gennem de seneste 5 år afholdt et årligt møde, der fungerer som et fag-

Tabel 1. Sammenfatning af resultaterne af overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle i 2004. *Threatened and rare breeding birds in Denmark, 2004: Summary of the monitoring results.*

	Ynglepar	Lokaliteter	Dækning	Artskoordinator
Mallemuk <i>Fulmarus glacialis</i>	0	1	+++	Henrik Haaning Nielsen
Sort Stork <i>Ciconia nigra</i>	0	0	+++	Jørgen Jensen
Hvid Stork <i>Ciconia ciconia</i>	2*	2*	+++	Hans Skov
Skestork <i>Platalea leucorodia</i>	22	2	+++	Jan Skriver
Sangsvane <i>Cygnus cygnus</i>	1	1	+++	Bjarke Laubek
Bramgås <i>Branta bernicla</i>	366+	1	+++	Christian Ebbe Mortensen
Rødhovedet And <i>Netta rufina</i>	6	1	+++	Hans Erik Jørgensen
Hvinand <i>Bucephala clangula</i>	80-84	8	+++	Johannes Bang
Stor Skallesluger <i>Mergus merganser</i>	38-46	?	+++	Jan Blichert-Hansen
Rød Glente <i>Milvus milvus</i>	24-27	24+	++	Per Bomholt
Havørn <i>Haliaeetus albicilla</i>	12	12	+++	Erik Ehmsen
Blå Kærhøg <i>Circus cyaneus</i>	0	0	+++	Keld Bakken
Hedehøg <i>Circus pygargus</i>	31	10	+++	Lars Maltha Rasmussen
Kongeørn <i>Aquila chrysaetos</i>	2	2	+++	Tscherning Clausen
Fiskeørn <i>Pandion haliaetus</i>	0-1	0-1	++	Leif Novrup
Lærkefalk <i>Falco subbuteo</i>	5-7	5-7	++	Jesper Tofft
Vandrefalk <i>Falco peregrinus</i>	2	2	+++	Niels Peter Andreasen
Plettet Rørvagtel <i>Porzana porzana</i>	52	27	++	Susanne Bruun
Engsnarre <i>Crex crex</i>	150-200	?	++	Ingen artskoordinator
Trane <i>Grus grus</i>	38-54	29-37	++	Jørgen Peter Kjeldsen
Hvidbr. Præstekrave <i>Charadrius alexandrinus</i>	66	6	+++	Ole Thorup
Hjelle <i>Pluvialis apricaria</i>	2-3	2-3	++	Ole Olesen
Svaleklire <i>Tringa ochropus</i>	-	-	-	Ingen artskoordinator
Tinksmed <i>Tringa glareola</i>	-	-	+	Egon Østergaard
Stenvender <i>Arenaria interpres</i>	-	-	+	Palle A.F. Rasmussen
Sorthovedet Måge <i>Larus melanocephalus</i>	5	3	+++	Lars Hansen
Dværgmåge <i>Larus minutus</i>	1	1	+++	Poul Hald Mortensen
Sandterne <i>Gelochelidon nilotica</i>	3-4	3-4	++	Ole Thorup
Splitterne <i>Sterna sandvicensis</i>	(3000+)	9-10	++	Jens Overgaard Christensen
Sorterne <i>Chlidonias niger</i>	69	4	+++	Knud Flensted
Slørugle <i>Tyto alba</i>	233	233	+++	Klaus Dichmann
Stor Hornugle <i>Bubo bubo</i>	27	27	++	Hans Pinstrup
Kirkeugle <i>Athene noctua</i>	65-85	65-85	++	Lars Holm Hansen
Mosehornugle <i>Asio flammeus</i>	3	3	++	Niels Knudsen
Perleugle <i>Aegolius funereus</i>	0-1	0-1	++	Hanne Tøttrup
Biæder <i>Merops apiaster</i>	1	1	+++	Magnus Bang Hansen
Toplærke <i>Galerida cristata</i>	2-4	2-4	++	Anders Østerby
Markpiber <i>Anthus campestris</i>	-	-	-	Knud Pedersen
Vandstær <i>Cinclus cinclus</i>	2-5	2-5	++	Peter Lange
Blåhals <i>Luscinia svecica cyaneola</i>	134	25	++	John Frikke
Stor Tornskade <i>Lanius excubitor</i>	24-26	10-11	++	Niels Peter Brøgger

* Herudover et ynglepar bestående af udsatte fugle

ligt forum for erfaringsudveksling mellem artskoordinatorerne og har været en stor styrke for projektet. I projektets fase 2 bliver årsmødet koordineret specielt med caretaker-projektet, der overvåger en betydelig del af DATSY-arterne i landets 200 vigtigste fugleområder. Et fælles årsmøde vil blive et fagligt omdrejningspunkt i DOF og vil understøtte den faglige netværksdannelse blandt projekternes deltagere. Her vil optællere, koordi-

natorer og ansatte kunne udveksle erfaringer og resultater.

I første weekend i marts 2004 afvikledes et fagligt seminar på Hotel Vedersø Klit under temaet *fra fugleovervågning til fuglebeskyttelse*. Seminaret var organiseret af DATSY, caretaker-projektet og punktællingsprojektet i fællesskab og havde deltagelse af ca 120 aktive optællere.

Publikationer

I sommeren 2004 udkom DATSYs midtvejsstatusrapport med resultaterne af overvågningen i projektets første fase (Grell et al. 2004). Rapporten udkom som et særnummer af DOFT og gør status for 58 truede og sjældne ynglefugle i perioden 1998-2003. I marts 2005 udsendte DOF rapporten *Danmarks Fugleliv 2005 – fra viden til handling*, der gør status over den viden, DOF har oparbejdet om Danmarks fugle gennem de seneste 40 år. I rapporten præsenteres resultater og eksempler fra alle DOFs store faglige projekter, herunder DATSY.

Dataindsamlingen i 2004

I det følgende gennemgås resultaterne af overvågningen af de 39 truede og sjældne ynglefugle, der er modtaget rapporter om i 2004. Tinksmed, Stenvender og Splitterne har dog været utilstrækkeligt optalt i 2004, hvorfor bestandene ikke har kunnet opgøres i fuldt omfang. Der er ikke modtaget rapporter om Svaleklire og Markpiber.

Et nyt statsligt naturovervågningsprogram for vand og natur (NOVANA) startede i 2004. Programmet omfatter overvågning af alle ynglefugle på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1, men de enkelte arter overvåges kun med års mellemrum. De 41 arter er opdelt i to nogenlunde lige store grupper, der henholdsvis skal overvåges 'aktivt' og 'passivt'. I 2004 var Hvidbrystet Præstekrave, Almindelig Ryle, Brushane, Sandterne, Sortterne og Markpiber prioriteret i det statslige program. Det indebærer bl.a., at der kun er sparsomme oplysninger om de hedefugle, der yngler med væsentlige bestande på lukkede reservater og militære områder, fx Hanstholm reservatet og Borris Hede.

Som tidligere varierede dækningen af de overvågede DATSY-arter i 2004. Fugle, der yngler spredt og i vanskeligt overskuelige biotoper, eller som er udpræget natakive eller har en skjult levevis, dækkes normalt ikke i fuldt omfang i projektet. Specielt må de optalte bestande af Engsnarre, Trane og Stor Hornugle anses for at ligge lidt eller noget under den reelle bestandsstørrelse. For de resterende arter vurderes de opnåede resultater nogenlunde at afspejle den faktiske ynglebestand.

Artsbeskrivelserne bygger i vid udstrækning på de statusrapporter, som er modtaget fra artskoordinatorene (Tabel 1). I den vurderede dækning af arterne ("pluskoden" i Tabel 1) betyder +++, at arten vurderes godt dækket (dvs. at alle eller de fleste ynglepar er registreret), ++ angiver en middelhøjt dækning (dvs. med visse mangler), og + en dårlig dækning (dvs. at kun tilfældige yngleforekomster er kendt).

De registreringer – redefund, ungekuld, syngende hanner eller andre former for territorial adfærd – der ligger til grund for bestandsopgørelserne, fremgår af artsbeskrivelserne. Generelt er der angivet minimumstal, og der er lagt en forholdsvis konservativ holdning til grund for den samlede vurdering. De opnåede resultater bør altid vurderes i relation til dækningsgraden.

Artsgennemgang

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

De første to Mallemukker sad på Bulbjergs klint allerede den 26. februar, hvilket er rekordtidlig ankomst. Gennem april sås op til 4 fugle, og i maj 5, men ikke før begyndelsen af juni blev der observeret adfærd, der tydede på ynglen – ivrig kurtisering med næb-gnidning og gakkende lyde. I juni sås op til 8 fugle, heraf to "par", der ofte lå på en hylde lige over Riderne. Flere gange blev fuglene noteret som muligt rugende, men der blev ikke på noget tidspunkt konstateret æg, og efter alt at dømme var der blot tale om oversomrende, ikke-ynglende fugle. Denne formodning understøttes af, at de to omtalte par lå på én hylde 2/7 og på en helt anden hylde 3/7. Sidste observation var allerede den 9. juli, hvor der var tre fugle.

Sort Stork *Ciconia nigra*

I 2004 blev der ikke gjort iagttagelser af Sort Stork, der tydede på redebygning eller opretholdelse af et territorium. Af mere interessante iagttagelser kan nævnes to gamle fugle kredsede over skove ved Bidstrup Gods, Århus. I disse skove ynglede Sort Stork for over hundrede år siden (Skovgaard 1932). 9/8 blev 2 1K set rastende på Vester Enge ved Skjern, og samme dag fløj to adulte fugle over Skjern Enge. Disse fugle kunne være en familieflok. Hvad der sandsynligvis var de samme fire fugle blev 10/8 set rastende i Rudkøbing Vejle, Langeland. Derudover blev der i 2004 set 3 1K, 3 2K, 2 adulte og 9 ikke aldersbestemte fugle, og dermed altså i alt 23 fugle. Tallene er så vidt muligt rensset for gengangere.

I Slesvig-Holsten var der i 2004 6 ynglepar, og i Mecklenborg-Forpommern 15 ynglepar. Det er en lille tilbagegang, men ungeproduktionen var væsentlig bedre i 2004 end i 2003. Der foreligger ingen oplysninger om ynglen eller yngleforsøg i Sverige i 2004.

Hvid Stork *Ciconia ciconia*

I 2004 fik to storkepar i Danmark i alt fire flyvefærdige unger – en pæn fremgang, idet der de tre

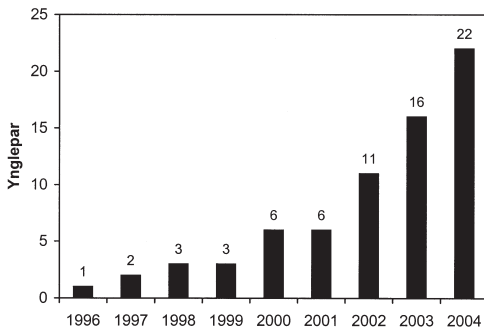
forudgående år kun var ét par Stork og en ungeproduktion på nul. Årets storke boede i de gammelkendte reder på rådhuset i Ribe og smedens skorsten i Vegger i Himmerland. Desuden ynglede et par udsatte storke i Hvedstrup NØ for Roskilde.

I Ribe ankom hannen 30/3 og hunnen 16/4. Parret lagde 5 æg, der alle klækkede, men pga. fødemangel døde 3 af ungerne. En aftale med lokale lodsejere om at gennemføre tidligt høslæt kom desværre for sent i stand, men må ellers betegnes som en succes, da storken viste sig 10 minutter efter at slåningen blev påbegyndt. Den 31/8 forlod storkefamilien Ribe i samlet flok og trak sydpå.

I Vegger ankom hannen 3/4, og 28/4 fik den for første gang siden 2000 en mage. Parret lagde 4 æg og fik 3 unger, hvoraf 2 blev flyvefærdige, men kun den ene overlevede længe nok til at kunne trække bort sammen med hunnen 10/9. Hannen fulgte efter 15/9.

Hvedstrup-storkene stammer fra storkeudsætningerne i Skåne. Sandsynligvis blev de tiltrukket af de fugle (storke, traner m.m.), som ejeren holder i volierer ved gården. Storkene blev fodret og overvintrede på stedet, og i starten af april skred de til æglægning. Fire unger blev flyvefærdige og trak bort 10/10, hvilket er sent. Hvedstrup-området kan slet ikke brødføde et storkepar, så fuglene er afhængige af fodring det meste af året. Der har ikke været bofaste storke på Sjælland siden 1973.

Mange tyske delstater melder om betydelig fremgang i 2004. Det samme forlyder fra resten af

Bestandsudviklingen for Skestork i Danmark 1996-2004.

Population trend of Spoonbill 1996-2004.

Europa, Tyrkiet og Nordafrika, hvilket måske giver grundlag for en vis optimisme mht. storkens genindvandring til Danmark. Forudsætningen er dog, at der er politisk vilje og handlekraft til at få skabt de rette livsbetingelser for arten.

Skestork *Platalea leucorodia*

Årets første Skestork blev set 29/2 ved Arup Vejle (Vejlerne), hvilket er første februar-fund i Danmark. Ved Skjern Enge sås 4 Skestorke 14/3, og på ynglepladsen i Limfjorden indfandt Skestorkene sig formentlig 5-15/3. Lokaltiteten er i foråret 2004 ikke overvåget så nøje som tidligere år, da Vejlernes Feltstation er blevet lukket. Erfaringerne viser,

at Skestorkene siden etableringen i 1996 er ankommet tidligere og tidligere, så ankomsten til de danske ynglelokaliteter nu finder sted i første halvdel af marts.

Limfjordskolonien blev optalt 28/5, hvor der blev fundet 16 reder med 34 unger og 15 æg. Ca 30 adulte Skestorke fløj op under optællingen. Det var umuligt at sætte præcise tal på kuldstorelserne. Kolonien i Ringkøbing Fjord optaltes 29/5, hvor resultatet var 6 reder med mindst 11 unger og 6 æg.

Ultimo april/primio maj opstod en kritisk situation omkring kolonien i Limfjorden. Pga. uhenigtsmæssig regulering på en af naboøerne flyttede Skarver ind på Skestorkenes holm, og nogle etablerede sig ganske tæt på Skestorkene. Da hadet til Skarven er stort i Limfjordsregionen, risikerede Skestorkene at blive forstyrrede, hvis skarvhadere i selvtægt ville øve hærværk på den nyetablerede koloni. For at forebygge konflikter blev lodsejerne informerede, og de besluttede, at Skarverne skulle "reguleres". Jan Skriver meldte sig til reguleringen for at sikre, at der blev taget hensyn til Skestorkene. 650 Skarv-reder, der lå få hundrede meter fra Skestorke-kolonien, blev "reguleret" i løbet af maj og juni.

Den 5. juli blev 3 unge Skestorke farveringmærket af Carsten Schultz. Stort set alle Skestorke-unger var flyvefærdige på dette sene tidspunkt, men vejret havde gjort det umuligt at ringmærke tidligere på sæsonen. Ultimo juli var der fortsat unge Skestorke på ynglelokaliteten.

Primært på Bygholm Vejle blev flokke på 40-80 Skestorke observeret fra ca 20. juli. Ved Skjern Enge blev flokke på 5-40 Skestorke jævnlige set i samme periode. Maksimum blev nået 18. august med 82 Skestorke i Vejlerne og 21. august med 41 Skestorke ved Skjern Enge og Ådal. Forekomsten af Skestorke i sensommeren 2004 var formentlig den største i Danmark nogensinde.

Arten er i løbet af 2004 observeret på 29 lokaliteter, flest i Vestjylland. Vejlerne er i denne sammenhæng regnet som én lokalitet, Skjern Ådal som en anden. Også Langeland, Fyn og Vestsjælland havde besøg af Skestorke. En fugl blev der observeret i Vejlerne helt frem til slutningen af november.

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Igen i foråret 2004 indfandt det nordjyske ynglepar sig på ynglelokaliteten, redebygning og æglægning fandt sted på sædvanlig vis. Primo-medio maj blev reden imidlertid plyndret, formentligt af mink, idet ejeren af området havde observeret et

par mink i perioden op til episoden. Fuglene forlod området 1-2 uger senere, og selv om de siden undertiden vendte tilbage til ynglelokaliteten, blev de primært observeret i andre søer i området.

Bramgås *Branta bernicla*

Der er kun modtaget oplysninger om ynglefund fra Saltholm ved København. Her blev kolonien optalt 11-12/5 med supplerende observationer 4-6/6. I alt blev 366 par registreret, og 247 reder blev fundet. Der er tale om minimumstal, og det må anses for sandsynligt, at nogle ynglepar blev overset inde på øen.

Fuglene yngler fortsat på øens sydøstlige del og på Svaneklapperne, men der er en tydelig tendens til, at de breder sig ind på øen mod vest og mod nord. Ynglende fugle er observeret helt op til hegnet på den sydlige tredjedel af øen, og der er observeret mindst 24 par ved Rødsandshullerne. Der blev som tidligere set mange ikke-ynglende par og ungfugle på øen, og desuden opholdt der sig mindst 2000 rastende trækfugle på øen i maj. Ynglelokaliteten er praktisk taget fri for forstyrrelser og prædatorer

Rødhovedet And *Netta rufina*

Ligesom i de foregående år blev der i 2004 foretaget omfattende undersøgelser af Maribosøernes ynglefugle, med 36 registreringsdage i løbet af ynglesæsonen. I yngletiden blev Rødhovedet And kun iagttaget i Maribo Sønderø, hvor den første observation var et par med parringsadfærd 14/4. På baggrund af observationerne vurderes det, at 6 par gjorde yngleforsøg i søen. Den største observation var 8 hanner og 6 hunner 22/6, fordelt på tre lokaliteter. De mange hunner på det tidspunkt tyder på, at ynglesuccesen har været ringe, idet hunnerne burde ruge eller føre unger i anden halvdel af juni. Der var dog mindst et vellykket yngleforsøg, idet en hun med 4 ca 10 dage gamle unger blev set 16/7.

Der er ikke modtaget iagttagelser fra Langeland, men et par blev set i Arreskov Sø på Fyn i slutningen af juni.

Hvinand *Bucephala clangula*

På grundlag af de indkomne oplysninger kan bestanden af Hvinand i 2004 opgøres til 80-84 ynglepar. Ud over bestanden på 65-68 par på Frederiksborg Statsskovdistrikt, er Hvinand fundet ynglende ved Nødebo, Arresø, Sjælsø, Nydam Sø, Ulfshale, Hov Vig og på Fyn. De tre sidstnævnte er nye ynglelokaliteter. Alle ynglepar har benyttet opsatte redekasser bortset fra et enkelt, der har ruget

Regional fordeling af ynglepar af Stor Skallesluger *Mergus merganser* i Danmark 1998-2004.
Regional distribution of breeding pairs of Goosander 1998-2004.

Amt	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Storstrøm	30	23	23	24	35	29	30-35
Sønderjylland	3	5-7	5-7	5-7	5-7	5-7	5-7
Bornholm	1	1-2	2	4	3	2-3	2-3
Århus						1	1
I alt	34	29-32	30-32	33-35	43-45	37-40	38-46

på en skrænt, og to par, hvis redested er ukendt. Der foreligger ingen oplysninger fra Furesø og Farum Sø for 2004. Par er set liggende foran opsatte redekasser på en jysk lokalitet, men der er ingen dokumenterede yngleforsøg fra Jylland.

Stor Skallesluger *Mergus merganser*

Bestanden af Stor Skallesluger i 2004 er anslået til 38-46 par. Bestandene på Syd- og Østsjælland svinger noget, men de på de øvrige ynglelokaliteter er ret stabile. Hvorfor den sjællandske bestand varierer vides ikke. En ny ynglelokalitet i Århus Amt fra 2003 blev også benyttet i 2004. I Storstrøms Amt yngler Stor Skallesluger næsten udelukkende på Sjællands og Falsters østkyst, på trods af at kystområderne ved bl.a. Avnø Fjord og Storstrømmen minder meget om disse ynglelokaliteter. Hvorfor Stor Skallesluger har svært ved at få fodfæste i disse områder vides ikke, idet der ikke er noget der tyder på, at omfanget af forstyrrelser eller antallet af prædatorer er større her. Muligvis er fødegrundlaget ringe.

Rød Glente *Milvus milvus*

Der registreredes sammenlagt 24 sikre ynglepar, der tilsammen producerede 36-39 unger. Redeoptællingerne fandt sted meget sent, hvorfor tallene ikke direkte kan sammenlignes med undersøgelser fra før 2000. Under to af de særligt godt overvågede østjyske reder blev der fundet døde unger efter udflyvningen, uden at årsagen hertil kunne afklares. Der registreredes 3 sandsynlige ynglepar (uden kendt rede) og en del forekomster af omstrefjende fugle. Bortset fra Århus Amt og Bornholm (med skønsvist 3-5 ynglepar) blev alle regioner med ynglende Rød Glente grundigt undersøgt.

For første gang i 100 år konstateredes et ynglepar i Nordsjælland. Seneste vidnesbyrd om ynglen i denne landsdel er fra Gribskov i 1897 og Hare-

skovene i 1904 (Løppenthin 1967). I Vendsyssel voksede bestanden til 6 par, hvoraf 4 havde yngle-succes. Landsbestanden er svagt stigende, og formentlig er der betingelser for en fortsat ekspansion i Danmark, forudsat at arten omfattes af passende beskyttelse såvel herhjemme som i vinterkvarteret. Med tiden vil de danske landskaber kunne skabe forbindelse mellem den holstenske og den skånske bestand.

Den Røde Glentes udbredelse omkring Østersøen stemmer påfaldende godt overens med udbredelsen af moræneområder. Nord for Elben yngler arten 50-200 m over havets overflade i løvskove omgivet af åbne landskaber med græs- og kornmarker. Med sin levevis trives den Røde Glente fint i det åbne kulturlandskab.

Sikre ynglepar af Rød Glente i Danmark 2004.
Confirmed breeding pairs of Red Kite 2004.

Havørn *Haliaeetus albicilla*

I 2004 gjorde 12 par Havørne yngleforsøg i Danmark, og 9 af dem fik i alt 16 flyvefærdige unger. Arten etablerede sig på 3 nye lokaliteter på hhv. Langeland, Vestlolland og Østlolland. På lokaliteten på Østlolland ynglede Havørnen tilsyneladende allerede i 2001, men reden er først fundet i 2004. Ud over ynglefuglene var der mange andre Havørne i det danske landskab, så fremtiden ser meget lys ud. En grundigere status for Havørne-parrene findes i Årsrapport for Projekt Ørn 2004 (Ehmsen 2005).

Blå Kærhøg *Circus cyaneus*

Vedvarende rygter fortæller, at et par opholdt sig et sted i Jylland hele sommeren, men der foreligger ingen sikre observationer. Oversommende fugle blev set i det meste af landet, dog ikke i perioden 20/6-21/7, så det må igen konstateres, at den Blå Kærhøg ikke fandt en egnet ynglelokalitet i Danmark i 2004. Det ser ud til, at artens krav til ynglehabitaten vanskeligt kan tilfredsstilles i dagens Danmark, og at vi må stille os tilfredse med sporadiske yngleforsøg fra tid til anden.

Hedehøg *Circus pygargus*

Ynglebestanden i Danmark i 2004 kan anslås til ca 31 par, alle i Vadehavsregionen på nær et enkelt i Nordjylland. Af i alt 22 lokaliserede par ynglede 19 i afgrøder. Data stammer fra DOFs *Projekt He-*

dehøgen, der udføres i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen, amterne og landbruget.

I alt 11 reder i afgrøder blev afmærket for at beskytte dem mod markarbejde. Imidlertid trak høsten ud med flere uger i forhold til tidligere år, hvorfor det vurderes, at ingen kuld blev ødelagt i forbindelse med høstarbejde. Derimod er mindst tre yngleforsøg i græsmarker, og sandsynligvis også et yngleforsøg i en lucernemark, gået til pga. landbrugsaktiviteter i rugeperioden. Fremtidsudsigterne for Hedehøgen i Danmark anses for ugunstige, og bestanden er i fortsat tilbagegang. Ungeproduktionen i 2004 var mindre end én unge pr par. For at fastholde bestanden på længere sigt må gennemsnittet op over 1,5 unge pr par.

Det er nødvendigt fortsat at sikre reder i afgrøder mod ødelæggelse og forstyrrelse. Desuden kan særligt udsatte reder indhegnes for at undgå prædation fra ræv. Da et stigende antal Hedehøge yngler i afgrøder som græs og lucerne, bør indsatsen for i tide at lokalisere disse par øges. Overordnet er det af stor betydning at sikre optimale fourageringsmuligheder i de områder, hvor Hedehøgen yngler. Dette kan dels gøres ved at sikre og reetablere arealer med vedvarende græs, dels ved at øge naturindholdet i de dyrkede områder ved en målrettet indsats i de nuværende og tidligere yngleområder.

En grundig status for ynglende Hedehøg i 2004 findes i arbejdsrapporten fra *Projekt Hedehøgen* (Rasmussen 2004).

Ynglesuccesen (antal unger) for Havørn *Haliaeetus albicilla* ved 13 danske reder, 1995-2004. U angiver rede uden æglægning. Ved lokaliteterne markeret med * var data for ynglepar i tilsvarende tabel i Grell et al. (2004) desværre fejlagtige. De korrekte data er præsenteret her.

Breeding success (number of young) at 13 Danish nest-sites for White-tailed Eagle, 1995-2004.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Maribo	0	U	1	1	2	2	2	1	3	2
Bankel		1	1	2	2	1	1	1	0	2
Hostrup		1	0	1	1	2	1	2	2	2
Arreskov				2	1	0	2	2	2	1
Even-sø				U	1	0	2	0	2	2
Gavnø					U	U	U	0	2	2
Roden Skov*							1	U	1	2
Sydsjælland/Tystrup*							2	U	1	2
Østlolland							1	1	0	1
Skarresø*									U	0
Vest Sønderjylland									0	
Langeland										0
Nakskov Fjord										U
Unger i alt	0	2	2	6	7	5	12	7	13	16

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Igen i 2004 var der to par Kongeørne i Danmark. I Tofte Skov blev en af magerne udskiftet med en yngre fugl, og det nye par fik ingen unger. Det andet par, i Høstemark Skov, fik ligesom i 2003 én unge på vingerne; den er siden begyndelsen af august set rundt omkring på lokaliteten.

Af andre interessante observationer kan nævnes en stationær fugl, der har huseret i det midtjyske nogle år. Den skønnes efterhånden at være omkring 4 år gammel. Den er set flere gange frem til slutningen af maj, men er ikke rapporteret senere. I Nordvestjylland var der hele året en formodentlig 2K fugl, der fra først på sommeren fik selskab af en ældre fugl, som kunne være fuglen fra Midtjylland. På en lokalitet i Vendsyssel har der været to formodentlig yngre Kongeørne til stede hele året.

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Ud fra nye kriterier for ynglende Fiskeørn, hvor bestanden defineres ved antallet af aktive reder (reder hvor mindst ét æg lægges) og antallet af succesfulde reder (reder hvor mindst én unge opnår en alder af 4-5 uger), kan det konkluderes, at bestanden i 2004 var på nul par. Ingen aktive reder eller succesfulde reder er fundet. På den sædvanlige lokalitet i Nordvestjylland byggede hannen på en tidligere benyttet rede samt en anden rede, men fik først en mage så sent på sæsonen, at æglægning aldrig fandt sted. Herudover har der været en række observationer fra yngletiden af Fiskeørne, som må betragtes som ikke-ynglende strejffugle; i alt er der fra sommerperioden (1/6-20/7) indrapporteret 70 observationer af 80 fugle. De eneste observationer, der kunne antyde ynglende Fiskeørne, er fra Valsøllille Sø i Vestsjælland, Ørnsø i Silkeborg, Skanderborg Sø og Nakskov Fjord. Også i området Gribskov/Arresø er der set en del oversommende Fiskeørne.

Lærkefalk *Falco subbuteo*

Med i alt kun 5 sikre og 2 mulige par blev ynglesæsonen 2004 en af de ringeste i DATSY-perioden. Tilmed var kuld størrelserne små. Noget nyt og positivt var dog fundet af sikre ynglepar på Langeland og nær Horsens. Als og Sundeved var (som i tidligere år) de eneste steder, hvor der foregik en egentlig overvågning med koordinerede registreringer. Her var der tale om en sikker tilbagegang, 2-3 par mod 4-5 sikre og flere mulige par i 2000-2003. I andre dele af landet kan den tilsyneladende tilbagegang evt. skyldes manglende overvågning eller indrapportering.

Regional fordeling af ynglende Lærkefalk *Falco subbuteo* i Danmark 2004.

Regional distribution of Hobby 2004.

Region	Ynglepar	Unger
Sønderjylland	1	1-2
Als	1-2	1
Østjylland	1	?
Langeland	1	1-2
Lolland	1	?
Falster	0-1	?
Bornholm	?	?
I alt	5-7	3-5

Som for 2003 kan det konkluderes, at det er meget vanskeligt at få indsamlet "gode" oplysninger uden for Sønderjylland. Det er et stort ønske i projektet at få engageret fuglekiggere på øerne til at overvåge tidligere ynglepladser samt søge efter nye.

Vandrefalk *Falco peregrinus*

Der er fra ynglesæsonen 2004 oplysninger om to sikre ynglepar af Vandrefalk i Danmark, henholdsvis på Møns Klint og på Bornholm. På Møns Klint var det fjerde ynglesæson i træk med det samme par, og for tredje år i træk fik de flyvefærdige unger: 2 ungfugle kom på vingerne, en han og en hun. På Bornholm fandtes et nyetableret par, men de opgav desværre ynglen efter uro omkring redestedet. Et forsøg på at få lukket ynglestedet for færdsel (klippeklatrung) mislykkedes, idet Bornholms Statskovedistrikt ikke ønskede en afspærring.

Vagtel *Coturnix coturnix*

Fra og med 2004 overvåges Vagtel ikke længere af DATSY. Tabellen i midtvejsrapporten (Grell et al. 2004) var desværre fejlbehæftet, hvorfor de korrekte tal præsenteres i nærværende rapport.

Plettet Rørvagtel *Porzana porzana*

Der er indrapporteret i alt 52 syngende Plettet Rørvagtel i ynglesæsonen 2004, hvilket er det laveste antal i projektperioden. Den vigtigste lokalitet er stadig Vejlerne, hvor 22 af årets spillende fugle er hørt. Vejler-fuglene er langt overvejende registreret ved ankomsten i april-maj. Det normale høj-sommerinflux i juni-juli gav kun to nye fugle i Selbjerg Vejle og enkelte i Vesløs Vejle, der dog er regnet som gengangere fra foråret. Materialet fra Vejlerne er dog markant forringet i forhold til tid-

Antallet af spillende Vagtel *Coturnix coturnix* 1998-2003 fordelt på amter/regioner. Antallet er opgjort som det maksimale antal hanner pr lokalitet og område. Tabellen bringes her pga. fejl i en tilsvarende tabel bragt i Grell et al. (2004).

Regional distribution of Quail, 1998-2003.

	Nord- jylland	Viborg	Århus	Vejle	Ring- købing	Ribe	Sønder- jylland	Fyn	Sjælland	Loll./Fal- Møn	Bornholm	TOTAL
1998												144
1999	63	5	20	10	31	5	35	1	5	7	0	182
2000	101	1	88	18	30	16	337	10	35	15	3	654
2001	24	0	54	16	18	25	294	1	10	16	5	463
2002	66	11	33	29	22	34	300	18	7	6	6	532
2003	116	13	43	4	19	31	360	12	18	16	6	638

ligere år, da Vejlernes Feltstation fra og med denne ynglesæson er nedlagt.

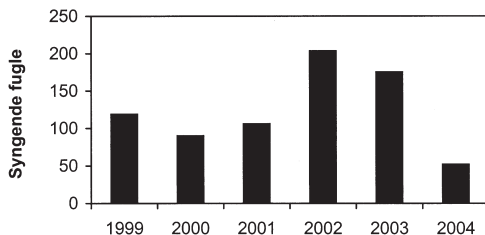
Det kolde og blæsende vejr i perioden kan generelt have betydet mindre ornitologisk aktivitet med natlyt end sædvanligt. Der er dog ingen tvivl om, at tilbagegangen i forhold til de foregående år er reel. Køligt og blæsende vejr (modvind for trækfuglene) fra omkring den 10. maj og det meste af juni og juli har formodentlig spillet en rolle. I Nordjylland var der ydermere tørke i det meste af perioden. Der var et næsten normalt forårsinflux i april-maj, før det dårlige vejr satte ind, men et meget svagt højsommerinflux, hvilket især kunne mærkes i de sydlige og østlige dele af landet, hvor der faldt pænt med regn i juni-juli.

Om arten er på vej ned i en "lavkonjunktur" af længere varighed, eller om vi har været vidne til en isoleret, vejrbettinget nedtur, vil næste år gøre os meget kloge på.

Engsnarre *Crex crex*

Der blev i 2004 registreret 150-200 syngende hanner, svarende til 30-40% af antallet i rekordåret 2003. Der var enkelte spredte fund i de første uger af maj, men ellers stort set ingen før et "indtræk" i de sidste uger af juni. Til gengæld var der overraskende mange i Holmegårds Mose/Porsmose i slutningen af juli. I Nordjylland var der status quo i forhold til 2003.

For Sønderjyllands vedkommende har området syd for Felsted igen vist sig at være et foretrukket område i begyndelsen af sæsonen (maj/juni), med op til 6 crexende fugle. Herudover var maj-forekomsterne særdeles sparsomme. Senere i juni registreredes der "sanggrupper" ved Rømet (Toft-

Bestandsudviklingen for Plettet Rørvagtel i Danmark 1999-2004.

Population trend of Spotted Crane 1999-2004.

Antallet af syngende Plettet Rørvagtel *Porzana porzana* i 2004 fordelt på amter.

Regional distribution of Spotted Crane 2004.

Viborg	25
Ribe	7
Århus	4
Storstrøm	3
Ringkøbing	3
Frederiksborg	3
Sønderjylland	2
København	2
Vestsjælland	1
Nordjylland	1
Bornholm	1
Vejle	0
Roskilde	0
Fyn	0
I alt	52

lund; 5-6 hanner) og i området ved Lydersholm (6-8 hanner, fordelt på begge sider af grænsen), og herudover et par spredte enlige hanner. Det var ventet, at bestanden i Slivssø ville forsvinde efter søens genetablering, men en enkelt spillende fugl registreredes dog i kanten af den nye sø.

Det blæsende, kølige sommervejr satte sit præg på intensiteten af de natlige lyttiture, og måske derfor er der kun indrapporteringer fra ganske få lokaliteter i juni og juli.

Ikke blot herhjemme, men i store dele af Nordvesteuropa meldes om betydeligt færre Engsnarrere end i de foregående år. I Holland beskrives situationen som det dårligste Engsnarre-år siden 1997. Derimod ser det ud til, at bestanden var af samme størrelsesorden som i 2003 i Frankrig, Skotland og Irland. Nogle har foreslået, at årsagen til de "manglende" Engsnarrere skal søges i ugunstige betingelser i vinterkvarteret.

Rapporten er leveret af Knud Fredsøe, der trak sig som artskoordinator i begyndelsen af 2004. Knud takkes for sin fremragende indsats.

Trane *Grus grus*

Årets tranebestand er opgjort til 38-54 par. Den store usikkerhed skyldes både manglende dækning af arten og det forhold, at det er overraskende svært at overvåge denne store fugl.

En generel tendens for 2004 har været dårlig ynglesucces, især i de godt dækkede områder Sønderjylland og Thy. I Thy fik kun 4 ud af 14 kontrollerede par unger på vingerne. På Bornholm ser det dog ud til, at det er gået bedre.

Efterårssamlingen af den nordjyske bestand i Vejlerne slog igen rekord med 128 overnattende fugle 19/10. Ungeandelen kunne ikke opgøres den

Regional fordeling af ynglende Trane *Grus grus* i Danmark 2004.

Regional distribution of Crane, 2004.

Region	Ynglepar
Vendsyssel	6-10
Hanherred	3-5
Læsø	2
Thy	15-18
Lille Vildmose	1-2
Syddige Midtjylland	1-2
Sønderjylland	3
Lolland/Falster	1-2
Bornholm	6-10
I alt	38-54

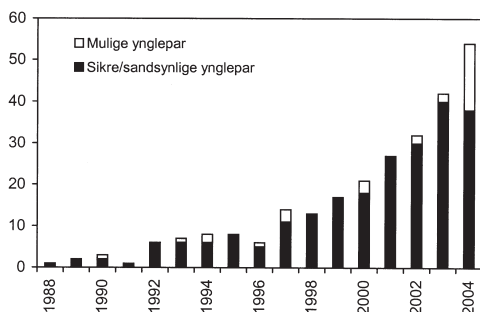
aften, men 30/10 taltes 11 kuld (9 med 1 unge, 2 med 2 unger) i en flok på 98 overnattende fugle i Bygholm Vejle. Det ser ud til, at stort set alle kendte kuld fra Nordjylland har samlet sig i Vejlerne.

Hvidbrystet Præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Der blev optalt 66 par Hvidbrystet Præstekrave, men op til 80 par kan have ynglet i Danmark i 2004, alle i Vadehavet. Arten er knyttet til sandstrande og klitter og til helt kortgræssede strandenge, der grænser op til sandstrande. Siden midt i 1990'erne har Vadehavet været det eneste område i Danmark, hvor arten yngler. Prædation fra især ræv er måske af betydning for bestanden, i hvert fald på Nordfanø og eventuelt også på Rømø Sønderland.

Rømø er i dag langt det vigtigste yngleområde, idet 60 af de registrerede par stammer herfra. 25 af disse par yngledes på kortgræssede strandenge (16 par på Rømø Sønderland, 9 par på Rømø Nørreland). De øvrige par yngledes i og ved klitvegetation ude på sandstranden. Der kan have været yderligere 10-15 par på Rømø, da det ikke er let at finde alle dele af det omfattende strandterræn er dækket lige grundigt.

Fuglens ynglesucces er ikke undersøgt, men et stormhøjvande den 24. juni har sikkert taget mange æg og små unger på vesterhavsstranden. Der blev set 14 unger på Rømø Sønderland 20/6, og fra 10/7 til 5/9 blev der regelmæssigt optalt mellem 40 og 130 Hvidbrystede Præstekraver på stranden; men der er ingen angivelser af hvor stor en del af disse fugle, der var juvenile.

Bestandsudviklingen for Trane i Danmark 1989-2004 angivet som sikre/sandsynlige ynglepar og mulige ynglepar.

Population trend of European Crane 1989-2004: confirmed/probable and possible breeding pairs.

Den registrerede bestand i perioden 1996-2004 (60-100 ynglepar) er den største, der nogensinde er registreret i Vadehavet. Der har dog ikke tidligere været en så god dækning af området, som det har været tilfældet de seneste ni sæsoner.

Hjejle *Pluvialis apricaria*

Blot 2-3 par Hjejler blev fundet i Danmark i 2004. I Thy blev arten eftersøgt på mange lokaliteter, men kun ét par blev fundet, på Vangså Hede. På Borris Hede sås en territoriehævdende han i juni, og to Hjejler midt på Kallesmærsk Hede i maj er ligeledes registreret som et muligt ynglepar.

Svaleklire *Tringa ochropus*

Er ikke dækket i 2004

Tinksmed *Tringa glareola*

Der er ikke foretaget optællinger på ynglepladserne i Thy i 2004, der traditionelt set huser langt størstedelen af bestanden. En optælling vil dog ske igen i 2005. Registreringerne af ynglepar på de øvrige lokaliteter er ligeledes ufuldstændige, og der kan derfor ikke angives et reelt tal for ynglebestanden af Tinksmed i Danmark i 2004. De indkomne data er blot 4-5 par Hønning Mose, Sønderjylland, 1-2 par Borris Hede, Ringkøbing, og 0-

Kolonistørrelser for Hvidbrystet Præstekrave *Charadrius alexandrinus* 1996-2004.
Colony size of Kentish Plover, 1996-2004.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Fanø nord	16	16	11	22	18	16	12	11	3
Fanø sydvest	0	0	0	0	2	1	0	0	0
Keldsand	0	0	0	1	0	1	1	1	1
Rømø Vesterhavsstrand	11	13	18	25	47	27	57	29	35
Rømø Nørreland	13	6	6	7	3	3	3	2	9
Rømø Sønderland	16	24	27	37	34	38	17	15	16
Saltvandsøen	1	1	0	1	1	2	2	1	2
Forland, Vidå-slusen	0	0	0	0	0	0	0	2	0
I alt	57	60	62	93	105	88	92	61	66

1 par Konsø Plantage, Århus. Desuden er der negative registreringer fra 3 undersøgte lokaliteter i Nordjyllands Amt.

Stenvender *Arenaria interpres*

Bestanden på Læsø blev ikke totaloptalt i år. Da hovedparten af ynglebestanden findes her, er det ikke muligt at give en samlet bestandsopgørelse for Danmark i 2004. Ultimo juni blev flere af yngleområderne dog besøgt. Holmene omkring Rønnerne havde tydeligvis været udsat for oversvømmelse i juni, og mange ynglefuglearter havde opgivet eller lagt om. På flere af holmene, hvor der normalt forekommer ynglende Stenvender, blev ingen registreret, og på Als Dyb Holme registreredes kun 10 par mod 23 par i 2003. Stenvenderen har altså haft et dårligt år på Læsø i 2004, men et enkelt dårligt år har nok ikke den store betydning for bestanden i området.

Sorthovedet Måge *Larus melanocephalus*

I 2004 har 6 par Sorthovedet Måge ynglet i Danmark, heraf 2 par i Sneum Engsø ved Esbjerg, 2 par på Fiskeholm i Helnæs Bugt, Sydfyn, 1 par på Svømmø i Det Sydneyske Øhav, og 1 par på Langli i Vadehavet. Der formodes at have været unger i Sneum Engsø, selvom ingen er observeret, idet græsset hurtigt vokser op og skjuler eventuel yngel. Parrene på Fiskeholm fik hver 2 flyvefærdige unger, og på Svømmø har yngleføløbet antagelig

også været vellykket, idet varslende fugle sås medio juni, hvor der normalt er store unger. Parret på Langli opgav yngleforsøget.

Det er første gang, der observeres ikke-solitære par i Danmark, og i princippet er der tale om kolonidannelser, oven i købet på hele to lokaliteter. Desuden er 2004 det hidtil mest produktive år med sandsynligvis mindst 8 flyvefærdige unger.

Udover yngleparrene er der set adulte fugle/par i kortere eller længere perioder på flere potentielle ynglelokaliteter i den sydlige og østlige del af landet. Der registreres nu også adulte forårsfugle i det nordlige Jylland, bl.a. i Hirtshals, hvor kurtisering med Rider er iagttaget.

Dværgmåge *Larus minutus*

Der er oplysninger om ét succesfuldt par i Danmark i 2004. Den 15/7 sås et par Dværgmåger fodre en nyudfløjet 1K fugl på Lund Fjord i Vejlerne. Samme ungfugl sås siden gentagne gange i området omkring Kærup Holme frem til 9/8, altid sammen med den ene eller begge forældrefugle. Det vides ikke med sikkerhed, hvor parret har ynglet, men meget tyder på, at det har været i kolonien af Hættemåger og Fjordterne i Tømmerby Fjord.

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Der yngede 3-4 par Sandterne i Danmark i 2004, tre par i Vadehavet og måske et par et ukendt sted

Splitterter. Foto: Steen Brølling.

Bestandsudviklingen for Sandterne *Gelochelidon nilotica* i Danmark 1995-2004.
Population of Gull-billed Tern, 1995-2004.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Rømø	5	10	3	2	1-2	1	1	0	0	0
Mandø	5	0	1	0	6	0	0	0	1	1
Fanø/Keldsand	0	0	0	0	0	0	0	0	0-1	1
Langli	2	2	7	6	0	0	0	0	0	1
Andre steder	2	0	0	0	0	1	1	0	0-2	0-1
I alt	14	12	11	8	7-8	2	2	0	1-4	3-4

længere nordpå. Ingen af parrene havde tilsyneladende ynglesucces, og i hvert fald to af parrene mistede deres rede under et stormhøjvande.

Bestanden vurderes ud fra tilstedeværende par i slutningen af maj og starten af juni, og i 2004 var der tre par i Vadehavet. Det ene kom til Rømø i slutningen af maj og flyttede siden til Mandø's forland; yngleforsøget blev dog opgivet, da et højvande oversvømmede hele forlandet 24/6. Også et par på Langli blev ramt af dette højvande; parret havde placeret reden i en lille hættemågekoloni på en lavtliggende strandeng, og hele dette område blev overskyttet. Det tredje par i Vadehavet sås forskellige steder i den nordlige del af området: Sydfanø, Skallingen, Blåvandshuk, Langli og Nordøstfanø. Fuglene udviste yngleadfærd ved adskillige lejligheder, og 10/6 sås de parre sig. Det vides ikke, om parret lagde æg, men efter 24/6 sås der ikke Sandterne ved nogen af lokaliteterne.

Et fjerde par gjorde muligvis yngleforsøg et ukendt sted nord for Vadehavet. Den eneste observation af dette par er en iagttagelse af to fugle ved Skjern Enge 8/5.

Der sås ingen unge fugle i 2004, så arten har næppe haft ynglesucces. Sidst et par fik flyvefærdige unger i Vadehavet var sandsynligvis i 1995, hvor to unger blev flyvefærdige på Rømø.

De danske Sandterner udgør den nordligste del af en ret lille bestand, der også yngler i Tyskland. Overvågning af ynglesuccesen på en overnatningsplads i det nordlige Holland, hvor en del af bestanden samles efter yngletiden, viser, at ungeproduktionen de senere år ikke har været så katastrofal, som observationerne i Danmark tyder på. Fra 1996 til 2001 har ungfugleandelen ligget mellem 27% og 50%, svarende til ca 1 unge pr par, og kun i 2002 var ungeproduktionen helt i bund med kun 0,14 unge pr par (Vlek 2002).

Splitterne *Sterna sandvicensis*

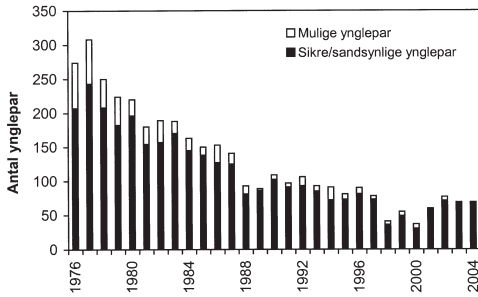
Fra de optalte kolonier er der oplysninger om ca 3000 ynglepar. Hertil kommer et ukendt antal på især Klægbanken i Ringkøbing Fjord. Hvis det antages, at bestanden i de vestjyske fjorde samlet har ligget på det normale niveau (1000-2000 par), har landsbestanden været 4000-5000 par, hvilket er ret normalt i forhold til de foregående år.

Den store koloni på Langli etablerede sig relativt sent, hvilket tyder på forstyrrelser eller tilflyvning fra en anden lokalitet. I de seneste år har tilstedeværelsen af ræv forstyrret ynglefuglene på Langli, og måske som følge heraf flyttede kolonien fra klitterrænet ned i marsken. Den nye placering viste sig at være katastrofal, da stormhøjvandet 24. juni bortskyllede samtlige reder.

Der har åbenbart været en ret stor koloni af Splitterne på Klægbanken i 2004. Der er set mange Splitterner ved øen såvel som på fourageringstogt ud til havet, bl.a. over Hvide Sande. Desværre blev kolonien ikke optalt. Da arten helt manglede i Nis-

Antallet af ynglepar af Splitterne *Sterna sandvicensis* i Danmark 2004 fordelt på kolonier.
Colony size of Sandwich Tern, 2004.

Koloni	Ynglepar
Langli, Vadehavet	1200
Hirsholmene	878
Skalø, Odense Fjord	358
Fiskeholm, Lillebælt	280
Nekselø, Vestsjælland	100-110
Holmesø, Køge Bugt	100
Sprogø	75
Mellempoldende, Randers Fjord	0-1
Klægbanken, Ringkøbing Fjord	Ej optalt
Siø, Tåsinge	?
I alt	ca 3000

Antallet af ynglepar af Sortterne i Danmark 1976-2004 (kilde: Flensted 1993).

Population trend of Black Tern 1976-2004.

sum Fjord dette år, er det meget sandsynligt, at kolonien på Klægbanken har været forholdsvis stor og måske landets største i 2004. Bestanden i de vestjyske fjorde har samlet set været nogenlunde konstant gennem længere tid.

Der kan muligvis have været en mindre koloni på Sø ved Tåsinge og Lindelse Nor, men konkrete oplysninger mangler.

Tallene tyder på, at der er flyttet et større antal Splitterner til Danmark fra den hollandske bestand. Arten yngede eksempelvis ikke på Langli i 2003. Det skal dog tilføjes, at især kolonien på Hirsholmene var forholdsvis lille i 2004. De mindre østdanske kolonier synes til gengæld at være stabile.

Sortterne *Chlidonias niger*

I hele landet yngede 69 par fordelt på 4 hovedlokaliteter. Flest, 45 par, var der i Vejlerne. Ynglesuccesen her var relativt god (mindst 25 juvenile fugle). I Tøndermarsken har DMU opgjort bestanden til 18 par (8 i Magisterkogen, 8 i den danske del af Haasbjerg Sø, 2 i Gammel Frederikskog). Desuden yngede 2 par Sortterner lige syd for den dansk-tyske grænse. Ynglesuccesen i Tøndermarsken kendes ikke (Gram 2004, Clausen et al. 2005). Bestanden i Gammel Frederikskog er den hidtil laveste, der er registreret her – stedet var tidligere Sortternens kerneområde i Tøndermarsken, og har været et af artens absolut vigtigste yngleområder siden 1970. Ved Husby Sø gjorde ca 5 par yngleforsøg, men det er uvist om der kom unger på vingerne; fuglene herfra blev også set ved Vest Stadil Fjord. I Ramsødalen på Sjælland, artens gamle østdanske kerneområde, blev der iagttaget op til 3 adulte Sortterner; et par yngede og fik mindst én unge på vingerne.

Slørugle *Tyto alba*

Den positive udvikling i bestanden fortsatte i langt de fleste amter i 2004. I Viborg Amt blev årets resultat helt fantastisk, idet antallet af ynglepar steg fra 7 i 2003 til 25 i 2004. Derimod ser det ud til, at den forventede fremgang øst for Lillebælt lader vente på sig. Landsbestanden kan opgøres til 233 par.

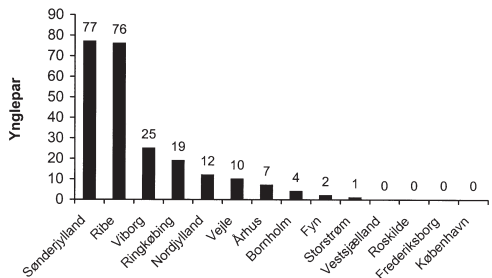
Ungeproduktionen var relativt ringe, i gennemsnit 3,6 unger pr par mod et gennemsnit på 4,2 i 2003 (udelukkende baseret på data fra Sønderjylland). Den lave ungeproduktion skyldes primært, at 2004 var et dårligt gnaverår.

Året var det sidste for *Projekt Slørugle*. Der er dog kommet stor opmærksomhed på arten i Danmark, og arbejdet med Sløruglerne fortsætter på fuld kraft med basis i den nyligt etablerede Uglegruppe under Dansk Ornitologisk Forening. Kendskabet til artens status og udbredelse er bedre end nogensinde.

Stor Hornugle *Bubo bubo*

I 2004 blev den hidtil største bestand af Stor Hornugle i Danmark registreret, i alt 27 par. Der var 17 par i eller ved råstofgrave, 8 i skove/plantager og 2 i byområder. Redeplaceringen varierede som sædvanlig meget, men langt de fleste par yngede direkte på jorden, mens enkelte slog sig ned i eller på bygninger af forskellig art. Et par vides at have lagt æg i en gammel rovfuglerede. Mindst 18 par lagde æg og 15 fik unger, tilsammen 32. Altså 2,1 unger pr par med succes, og kun 1,2 unger pr par i alt. Det er for lidt til at danne basis for en fortsat vækst i bestanden. Bestanden i Nordtyskland reproducerer sig væsentligt bedre.

Der blev fundet 7 døde fugle i 2004 (1 i Sønderjylland, 1 i Ringkøbing Amt, 2 i Århus Amt, 3 i Vejle Amt). Den sønderjyske fugl er antageligt død af alderdom, mens en af fuglene fra Vejle Amt

Antallet af ynglepar af Slørugle i 2004 fordelt på amter. *Regional distribution of Barn Owl 2004.*

tilsyneladende døde som følge af en bakterieinfektion og en anden, fundet ved et dambrug, muligvis døde som følge af kollision med et net. Fuglen fra Ringkøbing Amt blev fundet i en grøft og er antageligt dræbt af en bil. De øvrige fugles dødsårsager kendes ikke.

Kirkeugle *Athene noctua*

Årets resultat var blot 65-85 par Kirkeugler i alt i Danmark. Der er antagelig ingen ynglepar tilbage i Fyns, Vejle og Sønderjyllands amter, mens der i Ribe Amt stadig er nogle par, fortrinsvis i området fra Esbjerg op mod grænsen til Ringkøbing Amt. I Ringkøbing Amt er der nu kun to par. I Århus Amt findes de fleste par i området omkring Randers og nordpå, hvilket stemmer med, at kernebestanden

findes i Himmerland og i Viborg Amt. På Djursland skulle der endnu være et enkelt par, det samme er tilfældet vest for Århus, og desuden er der enkelte par tilbage i Vendsyssel. Der er kun sparsomme data om ynglesuccesen.

I visse områder af Slesvig-Holsten ser det ud til at gå langsomt frem for Kirkeuglen efter en målrettet indsats. For delstaten som helhed angives følgende tal: 2001, 99 par med 227 unger; 2002, 107 par med 205 unger; 2003, 110 par med 307 unger.

Mosehornugle *Asio flammeus*

Da 2004 var præget af særdeles ringe musebestande, var det ikke noget godt yngleår for Mosehornuglen: blot 3 par, hvoraf kun ét ynglede med succes (Storstrøms Amt). Et par i Ribe Amt havde tilsyneladende påbegyndt et yngleforsøg, men opgav så brat i juni og forsvandt fra området. Formodentlig er reden præderet, eller ungerne er døde af sult. I Ribemarsken forsøgte et par sig ligeledes uden held.

Som vanligt er der flere observationer af rastende og trækkende Mosehornugler i Reservatet, Skagen, i både maj og juni. En fugl sidst i maj ved Bjålum Klit syd for Tipperne var formentlig også en sen trækfugl. To Mosehornugler på Sydfyn i begyndelsen af juni kunne have været ynglefugle, men der er ingen observationer, der underbygger en sådan formodning.

Perleugle *Aegolius funereus*

2004 var endnu et magert år for Perleugle, med kun ét muligt ynglepar – en fugl hørt syngende i en halv time 28/2 i nærheden af Ølene. Tre sangserier fra hvad der formentlig var samme fugl hørtes ca 1 km fra stedet 30/3, men en eftersøgning senere på sæsonen gav intet resultat. Desuden blev 10

Ynglesucces for Stor Hornugle *Bubo bubo* i Danmark 2004.

Amt	Par med ynglesucces (antal unger)	Par uden ynglesucces	Par med ukendt succes	Sandsynlige par	Par i alt	Enlige fugle
Nordjylland	1 (2)				1	1
Viborg			1		1	
Århus	3 (5)			1	4	
Vejle	2 (3)	2	2		6	
Ringkøbing	5 (15)		1	1	7	
Ribe	1 (3)		1		2	
Sønderjylland	3 (4+)	1	2		6	2
I alt	15 (32+)	3	7	2	27	3

redkasser, der var opsat i foråret 2003, kontrolleret for Perleugler, men uden held. Der er tidligere år fundet ynglende Perleugler ved kontrol af gamle sortspættehuller.

Biæder *Merops apiaster*

Eneste yngleføremkomst i 2004 var et par på den kendte lokalitet i Ringkøbing Amt, som fik to unger på vingerne. Første fugl ankom 17/5, og en uge senere var der to fugle. Der blev opdaget nygrave-de redehuller i starten af juni, og fra 11/7 sås de gamle fugle flyve til og fra redehullet med føde. Den 1. august sås en unge for første gang i redehullet, og frem til 15/8 kunne parret og dets i alt to unger flere gange iagttages i området. Den 19. august sås Biæder på ynglepladsen for sidste gang, men kun de gamle fugle.

Toplærke *Galerida cristata*

Der vurderes på baggrund af indrapporteringerne at have været 2-4 ynglepar af Toplærke i Danmark i 2004. I Hirtshals blev op til 8 fugle set i løbet af foråret, men der foreligger kun ét sikkert ynglefund nær Hirtshals Station; det resulterede i en enkelt unge. Derudover er der kun ganske få iagttagelser fra byen. I Løkken blev to fugle set i foråret, og samme sted var der en enkelt iagttagelse af en ungfugl i september; forekomsten er her regnet som et ynglefund. I Hjørring midtby er der åbenbart stadig en fugl, idet der var to observationer i

januar og én i juni. Fra Frederikshavn foreligger der flere iagttagelser i maj-september af en enkelt fugl i vestbyens industrikvarter.

Som eneste observation uden for Nordjylland sås en Toplærke ved Fovrbækkens udløb nær Esbjerg d. 23. februar.

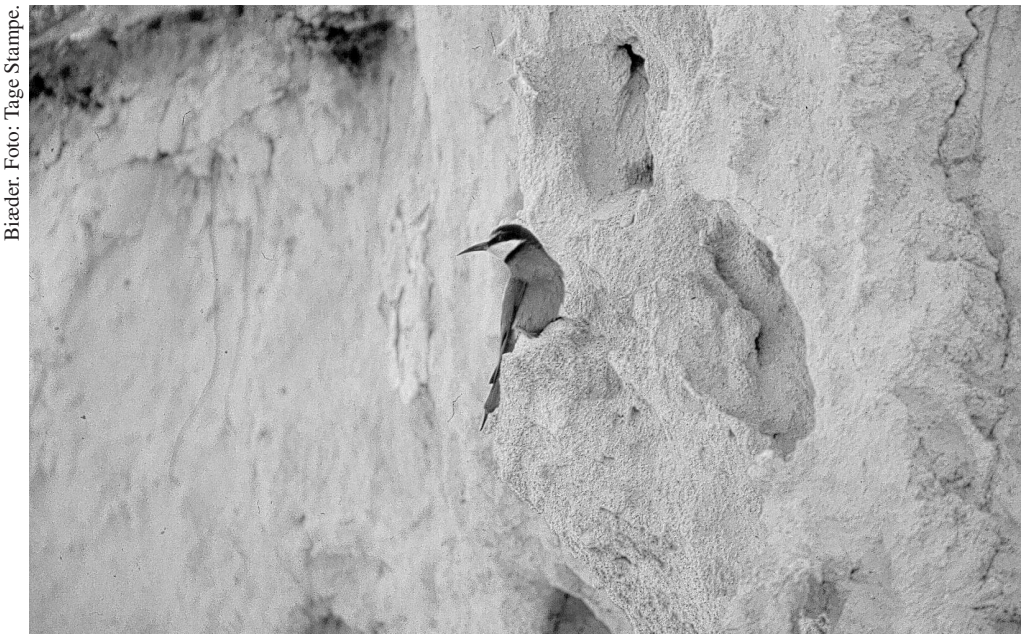
Markpiber *Anthus campestris*

Ikke dækket i 2004.

Vandstær *Cinclus cinclus*

Ynglestatus for Vandstær 2004 kan opgøres til to sikre par, der begge fik unger, samt yderligere tre mulige ynglepar, bedømt ud fra tilstedeværelsen af fugle på potentielle ynglelokaliteter i yngletiden. De to sikre samt to af de mulige ynglepar var i Vejle Amt, desuden et muligt ynglefund i Ribe Amt. Der var ingen observationer, der tydede på ynglen i Århus Amt i 2004. Et redebyggende par på en lokalitet i Vejle Amt 18/3 er medregnet som muligt ynglepar, men fuglene blev ikke set på lokaliteten efter 29/3 trods ihærdig eftersøgning.

Det lykkedes desværre heller ikke i 2004 at få kontrolleret de tidligere benyttede ynglesteder langs Højen Å i yngletiden. Ved et besøg primo juni blev ingen Vandstære set, men på dette tidspunkt kan et eventuelt ynglepar allerede have forladt ynglestedet. I Danmark sker udflyvningen fra reden typisk omkring 20-25/5, og ofte forsvinder Vandstærene kort efter fra ynglestedet. Det er

Biæder. Foto: Tage Stampe.

Antallet af syngende hanner/par af Blåhals *Luscinia svecica cyaneola* i 2004 fordelt på lokaliteter.

Sønderjylland	Ubjerg Kog	3	
	Magisterkog	23	
	Rudbøl Kog	28	
	Gl. Frederikskog	1	
	Magrethekog Nord	14	
	Højer Kog	14	
	Sejersbæk Kog	5	
	Ballum Forland	2	
	Ballum Enge	3	
	Astrup Enge	6	
	Brøns Enge	2	
	Helm Odde Marsk (Rømø)	1	
	Ribe	Gl. Hviding Enge	1
		Råhede Enge	1
		Ribemarsken	2
		Vilslev Enge	1
		Sneum-Tjæreborg Enge	8
Kravnsø Enge (Varde Ådal)		1	
Janderup Enge (Varde Ådal)		4	
Billum Enge (Varde Ådal)		3	
Tarpbage Enge (Varde Ådal)		3	
Kjelst Enge		4	
Ringkøbing	Skødstrup Enge	1	
	Mosevrå Enge	2	
	Vest Stadil Fjord	1	
I alt		134	

uvist, hvor de flyver hen. Forårets sidste observation af formodede trækfugle blev gjort 8/4, og efterårets første Vandstær dukkede op 5/10.

Sydlig Blåhals *Luscinia svecica cyaneola*

Sydlig Blåhals fortsætter sin indvandring til Danmark, og i 2004 var væksten i antallet af indrapporteringer fra de sydvestlige yngleområder nærmest eksplosiv. Dette skyldtes ikke alene en reel og markant fremgang, men måske især, at der i april 2004 blev gjort en særlig, målrettet indsats på de vigtigste lokaliteter i Tøndermarsken. På få dage registreredes her 88 af de i alt 134 syngende hanner/par, der i 2004 blev fundet i området mellem den dansk-tyske grænse og Vest Stadil Fjord.

At Sydlig Blåhals er i klar fremgang kunne også konstateres ud fra de meldinger, der kom om fund uden for kerneområdet i Tøndermarsken. Således blev der i alle marskområderne fra Ballum til Varde Ådal gjort fund af flere fugle, herunder

syngende hanner eller par på en række nye lokaliteter. Artens succes i det sydvestlige Jylland hænger utvivlsomt sammen med, at Sydlig Blåhals som levested foretrækker tagrørsflankererede grøfter og kanaler, som jo er en uhyre almindelig og udbredt biotop i marsklandsområdet og i Varde Ådal.

Stor Tornskade *Lanius excubitor*

Der blev indrapporteret i alt 24-26 ynglepar af Stor Tornskade i 2004. Alle de sikre par er fra allerede kendte ynglelokaliteter. Når der tages hensyn til et par mindre velbesøgte, traditionelle ynglelokaliteter, vurderes landsbestanden dog at være uændret på omkring 30 par.

Igen i 2004 ynglede arten på Præstbjerg Hede i Ringkøbing Amt – et sted med mere end 100 000 besøgende om året! Redetræet var kun 10 m fra en sti, dog ikke i områdets mest besøgte del. De seneste 3-4 år, mens faciliteterne blev udbygget og stierne anlagt, har der ikke været ynglepar i området, men nu synes fuglene altså at have vænnet sig til de store besøgstal.

For første gang siden overvågningens start i 1998 er der ikke indberettet fund af unger. Dette skyldes dog formentlig manglende besøg på lokaliteterne i ungetiden, snarere end at det har været en dårlig sæson.

Summary

Rare and threatened breeding birds in Denmark, 2004

This paper gives an overview of occurrence and population trends of 39 threatened or rare Danish breeding birds, summarizing the results obtained in 2004 by the working group on the monitoring of threatened and rare breeding birds. The monitoring project was implemented by the Danish Ornithological Society (Dansk Ornitologisk Forening/BirdLife Denmark (DOF)) in 1998 and aims at collecting data on these species each year during the breeding season. The project is organized as a network of coordinators, each taking care of one or a few species. After the breeding season data are sent to a central coordinator, who prepares the final report. The main content of the report is the species accounts, generally written by the species coordinators as listed in Table 1.

Referencer

- Clausen, P., J. Kahlert, J.P. Hounisen & I.K. Petersen 2005: Tøndermarskens ynglefugle 2004. Naturovervågning. – Arbejdsrapport fra DMU.
- Ehmsen, E. 2005: Årsrapport for Projekt Ørn 2004. – http://www.dof.dk/pdf/datsy/aarsrapport_projekt_oern_04.pdf.

- Flensted, K.N. 1993: Sortternens *Chlidonias niger* tilbagegang og årsagerne hertil. – Rapport, Zoologisk Museum, Københavns Universitet.
- Gram, I. 2004: Ynglefugle i Magisterkøgen, Rudbøl Sø og Haasbjerg Sø 2004. – Rapport fra Dansk NaturSafari til Skov- og Naturstyrelsen.
- Grell, M.B., H. Heldbjerg, B. Rasmussen, M. Stabell, J. Tofft & T. Vikstrøm 2004: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 45-100.
- Løppenthin, B. 1967: Danske ynglefugle i fortid og nutid. – Odense Universitetsforlag.
- Rasmussen, L.M. 2004: Hedehøg i Sydvestjylland ynglesæsonen 2004. – <http://www.dof.dk/pdf/datsy/Hedehoeg2004rap.pdf>.
- Skovgaard, P. 1932: Nogle blade af den Sorte Storcks saga i Danmark. – Danske Fugle 4: 1-16.
- Vlek, R. 2002: Lachsterns *Gelochelidon nilotica* op slaapplaatsen rond het noordelijke IJsselmeergebied. – Limosa 75: 147-158.

Antaget 26. april 2005

Timme Nyegaard & Michael Borch Grell
DATSY
Vesterbrogade 138-140
1620 København V

Stor Skallesluger. Foto: Poul Reib.

